

Оберемко Юлія Олексіївна,

здобувач Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національна академія правових наук України, Україна, м. Харків

e-mail: oberyulia@ukr.net

ORCID 0000-0002-6948-25-17

УДК 343.971

ДОСВІД ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНО-НОРМАТИВНОЇ СФЕРИ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ УМИСНІ ВБИВСТВА З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ

Стаття присвячена розгляду ціннісно-нормативної сфери осіб, що вчиняють умисні вбивства з корисливих мотивів. На основі емпіричних досліджень виявлено та проаналізовано деформації ціннісно-нормативної та емоційно-вольової сфер свідомості корисливих убивць.

Ключові слова: корисливі вбивці, ціннісно-нормативна сфера, ціннісні орієнтації, емоційно-вольові якості особистості, афективна поведінка.

Оберемко Ю. А., соискатель Научно-исследовательского института изучения проблем преступности имени академика В. В. Сташиса, Национальная академия правовых наук Украины, Украина, г. Харьков.

e-mail: oberyulia@ukr.net; ORCID 0000-0002-6948-25-17

Опыт исследования ценностно-нормативной сферы лиц, которые совершают умышленные убийства из корыстных побуждений

Статья посвящена рассмотрению ценностно-нормативной сферы лиц, которые совершают умышленные убийства из корыстных побуждений. На основе эмпирических исследований выявлены и проанализированы деформации ценностно-нормативной и эмоционально-волевой сфер сознания корыстных убийц.

Ключевые слова: корыстные убийцы, ценностно-нормативная сфера, ценностные ориентации, эмоционально-волевые качества личности, аффективное поведение.

Постановка проблеми. Ціннісно-нормативна сфера свідомості особи злочинця визначається поглядами, переконаннями, ціннісною орієнтацією, внутрішньою установкою, які у своїй сукупності дають змогу встановити причини виникнення мотивів протиправної поведінки, спрогнозувати майбутню поведінку, а отже, розробити необхідні профілактичні засоби [1, с. 91].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ціннісно-нормативної сфери свідомості злочинця привертало увагу багатьох учених, таких як Ю. М. Антонян, Б. М. Головкін, М. І. Єнекеєв, Г. Х. Єфремова, К. Є. Ігошев, А. Р. Ратинов, О. М. Яковлев та ін. Так, на думку А. Р. Ратинова, особистими передумовами протиправної поведінки виступають негативні або викривлені ціннісні орієнтації і антигромадські установки, а також деформації ціннісно-сислової сфери свідомості особи [2, с. 158].

Актуальність теми. Аналіз деформацій ціннісно-нормативної сфери свідомості корисливих вбивць має вельми актуальне значення, оскільки саме вони визначають спрямованість особистості та впливають на вибір насильницького способу збагачення.

Мета статті. Попередній аналіз особистості корисливого вбивці показав, що однією із провідних морально-психологічних рис таких осіб виступає корислива спрямованість, яка в більшості випадків реалізується у групових формах [3, с. 231] і детермінує насильницький спосіб заволодіння майном. Виходячи з вищенаведеного, метою статті є розгляд, з одного боку, *злочинної групи* як форми реалізації корисливої спрямованості, а з іншого, – *криміногенних елементів свідомості корисливого вбивці*.

Вклад основного матеріалу. Нагадаємо, що за даними досліджень переважна більшість (65,7 %) умисних вбивств з корисливих мотивів вчинялися у складі злочинних груп. У зв'язку з цим, значущим з кримінологічної точки зору є аналіз даних щодо: *способів групоутворення, рішень, групових ролей, групових цілей, групових норм та цінностей*.

Під час вивчення матеріалів судової практики дослідженню підлягало питання *відносин, на основі яких утворювалася група*. Так, за нашими даними, 62,4 % груп утворювалося на підставі дружніх стосунків; 28,4 % – із числа осіб, яких об'єднує попередній кримінальний досвід або спільне відбування покарання; учасників 4,9 % груп об'єднували родинні зв'язки; ще 4,3 % груп утворювалося на ґрунті особистих або робочих відносин. Як бачимо, майже $\frac{2}{3}$ учасників злочинних груп перебували у дозвільних, приятельських стосунках. Висловити пропозицію вчинити злочин людина може тільки у близькому середовищі, на підтримку якого вона з впевненістю розраховує. Через те рішення про вчинення злочину схвалюється та приймається не тільки на підставі дружніх симпатій, а в першу чергу завдяки єдності саме кримінальних інтересів усіх учасників групи. Під час проведення анкетування серед засуджених корисливих вбивць нами досліджувалося питання *яким чином приймалося остаточне рішення вчинити злочин*. Відповіді засуджених розподілились наступним чином: 4,9 % рішення вчинити злочин приймали під час відвертої розмови у вузькому колі людей; 5,8 % після того, як впевнилися у мінімальному ризику бути покараним; 14,7 % опитаних засуджених пішли на злочин, коли переконалися в сприятливій обстановці; 18,7 % визнали, що рішення прийняли задалегідь і чекали слушної нагоди; 55,9 % – рішення прийняли спонтанно, на емоціях і відразу ж його реалізували. Тобто, більшість опитаних вказали на

раптовість прийняття рішення вчинити злочин. З цього приводу В. О. Конова-лова зазначає, що процес підготовки та прийняття рішення вчинити вбивство може мати різний характер: він може бути детально обміркований або носити фрагментарний, навіть випадковий характер. Разом з тим, елементи підготовки присутні у будь-якому злочині, зокрема у вбивствах, незважаючи на те, що останні можуть носити імпульсивний характер [4, с. 8].

Важливе значення має аналіз даних щодо *ролей*, які виконувалися учасниками групи. Вони становлять собою сукупність тих функцій, які виконуються кожним членом групи у спільній злочинній діяльності. Результати узагальнення судової практики показали, що питома вага учасників злочинних груп (96,9 %) мали роль *виконавця*, 2,4 % – *організатора* і 0,7 % – *пособника*. Тобто, у більшості випадків має місце співвиконавство, коли дії всіх учасників групи складають об'єктивну сторону злочину. Так, спільне застосування насильства учасниками групи до потерпілого можна пояснити. По-перше, співучасники страхують один одного на випадок, якщо жертва почне чинити активний опір, а, по-друге, вони беруть на себе однакові зобов'язання, якщо злочин буде викрито і необхідно буде нести відповідальність. Таким чином, важливою ознакою, яка характеризує злочинну групу, є ступінь *згуртованості її членів*. На думку психолога Г. М. Андреевої, групова згуртованість означає, що серед учасників групи досягнутий особливий ступінь розвитку відносин, при якому всі члени групи в найбільшій мірі поділяють *цілі групової діяльності* і ті *цінності*, які пов'язані з цією діяльністю [5, с. 166].

Спільна злочинна поведінка учасників групи обумовлена досягненням загальної *корисливої цілі*. Кожен із членів групи, маючи корисливі інтереси, розуміє, що об'єднання їхніх зусиль гарантує досягнення єдиної для всіх мети – збагачення. За результатами узагальнення матеріалів кримінальних проваджень метою злочинної поведінки корисливих вбивць найчастіше було: заволодіння в результаті нападу конкретно визначеним і достовірно відомим майном – 41,9 %; заволодіння наявним у момент посягання майном потерпілого – 33,9 %; заволодіння будь-яким іншим ліквідним майном – 15,7 %; з метою неповернення боргу – 4,3 %, заволодіння транспортним засобом – 2,7 % або правами на майно – 1,5 %. Обізнаність злочинців про існування у потерпілого матеріальних цінностей свідчить про планування злочину і підготовку до нього. У даному випадку мова йде про умисні вбивства з корисливих мотивів із проникненням у житло. За нашими даними, вони є найбільш розповсюдженими і складають 65,1 % з усієї кількості досліджуваних нами умисних вбивств з корисливих мотивів. Злочинці, плануючи напад із проникненням до житла, впевнені у досягненні бажаного результату і отриманні прибутку. Скоріше за все, вони були раніше знайомі з потерпілим і бували у його помешканні, а тому успішність злочинного посягання, на їхню думку, є гарантованою. Напад з метою заволодіння наявним у момент посягання майном потерпілого характерний для умисних вбивств з корисливих мотивів, що вчиняються у безлюдних місцях і місцях громадського користування. У цьому випадку учасники групи, об'єднавшись, певною мірою ризикують. Вчиняючи

злочин, вони розраховують на везіння, оскільки імовірність того, що під час нападу у потерпілого буде значна кількість матеріальних благ, є невеликою.

Окремо слід звернути увагу на такі характеристики злочинної групи, як *групові норми та цінності*. З точки зору соціальної психології, групові норми – це певні правила, які вироблені групою, прийняті нею і яким має підпорядковуватися поведінка її членів, щоб їхня спільна діяльність була можлива [5, с. 112]. Норми та цінності злочинної групи формуються на ґрунті попереднього кримінального досвіду її учасників. За нашими даними, кожен четвертий корисливий вбивця був раніше засуджений за вчинення корисливого або насильницького злочину. Повернення до злочинного способу життя особами, які перебувають у стані судимості, свідчить про поглиблення ціннісних деформацій їхньої свідомості, негативне ставлення до суспільно прийнятних норм поведінки, що спричиняє продовження корисливої насильницької злочинної діяльності [3, с. 213]. Звільнившись із місць позбавлення волі, особи стають носіями кримінальної субкультури. Її основу складають кримінальні норми, які й регулюють поведінку та взаємовідносини між членами злочинної групи. Викривлений світогляд, злочинні навички та звички, знання, вміння, кримінальні способи збагачення – все це об'єднує членів групи і знаходить свій прояв у подальшій спільній злочинній діяльності. Норми, які регулюють поведінку та діяльність членів групи, безпосередньо спираються на цінності кожного із її учасників [5, с. 166]. Тому вважаємо, що саме розгляд *деформацій ціннісно-нормативної сфери свідомості корисливого вбивці* має важливе значення при аналізі чинників, які детермінують насильницький спосіб заволодіння майном.

Узагальнюючим показником ціннісно-нормативної сфери особистості корисливого вбивці виступає система ціннісних орієнтацій [3, с. 134]. Вважається, що ціннісні орієнтації є тим регулятором, якому підпорядкована поведінка людини. Наявність різних систем цінностей у суспільстві зумовлює широкий вибір індивідом окремих з них [6, с. 49], оскільки протягом свого життя людина стає учасником багатьох соціальних відносин з відмінними ціннісними структурами.

Аналіз системи ціннісних орієнтацій корисливих вбивць пропонуємо здійснити звернувшись до результатів авторського емпіричного дослідження. Останнє проводилося шляхом тестування засуджених корисливих вбивць за допомогою психологічної методики «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» С. С. Бубнової. У проведенні тестувань консультативну допомогу надавала кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ Л. О. Шевченко. Запропонована методика спрямована на дослідження реалізації ціннісних орієнтацій особистості в реальних життєвих умовах. Її основні положення ґрунтуються на тому, що уявлення людини про найбільш вагомні цінності формуються в процесі її соціалізації шляхом засвоєння загальнокультурних цінностей [7, с. 28]. У тестуванні взяли участь засуджені, які відбувають покарання у п'яти кримінально-виконавчих уста-

новах середнього рівня безпеки Харківської області (Диканівська ВК № 12, Холодногірська ВК № 18, Олексіївська ВК № 25, Харківська ВК № 43, Темнівська ВК № 100). Серед них: 100 осіб, засуджених за вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів (основна група) та 60 осіб засуджених за вчинення крадіжок (контрольна група). Респондентам був запропонований бланк, в якому містилося 66 закритих питань з можливістю дати два варіанти відповіді: «так» або «ні». Результати тестування обчислювалися за допомогою спеціального ключа. Кожна із запропонованих цінностей вимірювалася у балах, максимальна кількість яких дорівнює 6. Після обробки даних будувався профіль, який відображав ступінь виразності (ранг) тієї або іншої цінності. Отримані результати тестування наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл результатів тестування реальної структури ціннісних орієнтацій особистості (С. С. Бубнова)

<i>Найменування цінностей</i>	<i>Основна група (корисливі вбивці) ранги</i>	<i>Контрольна група (крадії) ранги</i>	<i>P</i>
Приємне проведення часу, відпочинок	1,5	4	0,05
Матеріальний добробут	3	1	
Пошук і насолода прекрасним	7,5	5,5	
Допомога і милосердя до інших людей	7,5	8	
Любов	9	9,5	
Високий соціальний статус і управління людьми	5,5	2	0,1
Визнання, повага та вплив на оточуючих	4	7	0,05
Соціальна активність	5,5	5,5	
Спілкування	10	9,5	
Здоров'я	1,5	3	

Із наведених даних вбачається, що життєві цінності злочинців в обох групах умовно поділяються на значущі та незначущі. Серед найбільш вагомих цінностей, які посідають перших п'ять місць, виділяються: *здоров'я, відпочинок та дозвілля, прагнення до матеріальної забезпеченості, у тому числі й кримінальним шляхом, соціальний статус та соціальна активність*. Незначущими є цінності спілкування, любов, допомога іншим та милосердя, насолода прекрасним. Перейдемо безпосередньо до аналізу відмінностей у структурах значущих цінностей корисливих вбивць та крадіїв.

У першу чергу привертає увагу неоднаковий ранговий розподіл цінностей у досліджуваних групах. Перше місце у структурі ціннісних орієнтацій корисливих вбивць поділяють дві цінності – *здоров'я та приємне проведення дозвілля*. Цінності, які б займали другу позицію, фактично відсутні. У той же час у крадіїв на першому місці – матеріальний добробут, а здоров'я взагалі третє. Немає сумніву, що цінність власного життя усвідомлюється респондентами обох груп. Разом із тим таке рангове розташування пов'язане, на нашу думку, із видом вчинюваних злочинів. Злочинна діяльність крадіїв не пов'язана із застосуванням насильства. Головним для них є таємно заволодіти майном і залишитися непомітним. Тому непокоїться власним життям та здоров'ям під час вчинення злочину у крадіїв фактично немає підстав. Іншим чином виглядає ситуація у випадку вчинення корисливого насильницького злочину. Вбивство з корисливих мотивів безпосередньо вчиняється шляхом застосування фізичного насильства. Усвідомлюючи небезпеку посягання і розуміючи, що жертва може чинити активний опір, злочинці, побоюючись за власне здоров'я і життя, застосовують летальне насильство до потерпілого. Під час нападу без вагань заподіюють шкоду здоров'ю потерпілого та позбавляють його життя. Це означає, що цінність життя потерпілих для корисливих вбивць зводиться нанівець, в той час як власне здоров'я вони визнають найголовнішою життєвою цінністю. *Відпочинок та приємне проведення дозвілля* для корисливих вбивць має таке ж важливе значення, як і цінність власного життя. За цим параметром встановлено статистично достовірну відомість ($p < 0,05$), тобто, для корисливих вбивць, на відміну від крадіїв, відпочинок та приємне проведення часу мають вкрай важливе значення. Як правило, власний відпочинок та приємне проведення часу для корисливих вбивць ототожнюється із задоволенням своїх примітивних потреб в їжі, алкогольних напоях, наркотичних речовинах та сексуальних розвагах. Тому кошти, отримані від вчинення злочину, найчастіше витрачаються саме на забезпечення таких гіпертрофованих потреб та інтересів.

Третє місце у структурі ціннісних орієнтацій корисливих вбивць займає *матеріальний добробут*. При цьому для крадіїв він має більш важливе значення і виходить за результатами тестування на перше місце. Матеріальна забезпеченість – це цінність, яка завжди була вагомою і визначала рівень та якість життя людини. Сьогодні в державі простежується різке соціальне розшарування населення на багатих та бідних, і основна його частина належить до останньої категорії. Враховуючи те, що більшість корисливих

вбивць – це молоді люди, вихідці із малозабезпечених та бідних сімей – не дивним є їхнє бажання покращити свій матеріальний стан шляхом вчинення корисливо-насильницьких злочинів.

Визнання та повага як цінність є достовірно більш значущою ($p < 0,05$) для осіб, котрі вчинили вбивства, а не крадіжки. Таке високе значення показника характеризує корисливих вбивць як людей із безпідставно завищеною самооцінкою та самолюбством. Соціальна невлаштованість, невпевненість у собі компенсується шляхом застосування фізичної сили до оточуючих. Низький рівень інтелектуальних здібностей позбавляє їх можливості вирішувати конфліктні ситуації правомірним шляхом, а тому застосування насильства для них видається найбільш оптимальним варіантом для досягнення бажаного результату. Наведені нами дані узгоджуються із результатами дослідження, що були отримані Б. М. Головкіним. Учений довів, що незважаючи на деформації ціннісно-нормативної сфери особистості, корисливо-насильницькі злочинці залишаються членами суспільства, а тому в своїх оцінках і самооцінках орієнтуються на суспільні еталони, загальноприйнятні ролі, цінності та норми, бажані з огляду на престижність і загальне визнання [8, с. 145]. Такі цінності як *соціальна активність та високий соціальний статус* для корисливих убивць посідають п'яте місце у структурі ціннісних орієнтацій. При цьому, якщо соціальна активність як цінність у обох досліджуваних групах займає однакову позицію, то високий соціальний статус і бажання керувати людьми для крадіїв та корисливих вбивць у структурі ціннісних орієнтацій має відмінності лише на рівні тенденції ($p < 0,1$). Це пов'язано з тим, що в існуючій статусній ієрархії злочинного середовища соціальний статус крадіїв є «вищим», ніж у корисливих вбивць, тому не випадково, що саме для цієї групи злочинців цінність високого статусу є важливішою.

Результати тестування показали, що до незначущих цінностей респонденти обох груп віднесли *спілкування*. На думку вчених, у злочинному середовищі мають місце певні деформації спілкування [9, с. 305]. Через побоювання сказати щось зайве або заборонене засуджені поведуться дуже обережно, а тому у місцях позбавлення волі спілкування злочинців відбувається у досить вузькому колі. Попередньо ми встановили, що більшість злочинців мають низький культурний та освітній рівень. Тому не дивно, що до незначущих життєвих цінностей респонденти обох груп віднесли і такі цінності, як: *любов, милосердя та допомога іншим, насолода прекрасним*. Ці цінності сприймаються ними на абстрактному рівні та суперечать їхній системі ціннісних орієнтацій.

Досліджуючи психологічну складову корисливих вбивць, важливо звернути увагу на їхні *емоційно-вольові особливості*. Останні вивчалися за допомогою психологічної методики, розробленої М. В. Чумаковим. Методика «Вольові якості особистості» М. В. Чумакова спрямована на діагностику таких вольових якостей, які представляють собою конкретні прояви вольової регуляції. Вони визначаються умовами і змістом конкретних видів діяльності, що виконується людиною [10, с. 170]. Порядок проведення тестування, контингент респонден-

тів основної та контрольної групи залишилися тими самими, що й при застосуванні попередньої психологічної методики. Результати тестування вольових якостей корисливих вбивць та крадіїв наведені у табл. 2.

Таблиця 2

**Розподіл результатів тестування вольових якостей особистості
(М. В. Чумаков)**

Найменування шкал		Бали		Р
		Основна група (корисливі вбивці)	Контрольна група (крадії)	
1	Відповідальність	1,3±2,5	1,4±1,72	
2	Ініціативність	2,3±1,5	2,4±0,9	
3	Рішучість	3,9±1,2	3,5±1,8	
4	Самостійність	1,8±0,1	5,7±1,1	0,01
5	Витримка	2,3±0,9	6,6±1,14	0,05
6	Наполегливість	6,1±1,18	2,14±0,17	0,05
7	Енергійність	3,3±0,9	3,9±0,7	
8	Уважність	1,4±1,12	7,8±2,3	0,01
9	Цілеспрямованість	4,8±0,9	5,4±1,6	

За результатами тестування виявлено достовірні відмінності між групами за такими показниками, як: *самостійність*, *витримка*, *наполегливість* та *уважність*. Розглянемо кожен з них окремо. У корисливих вбивць встановлений низький рівень *самостійності* (1,8) порівняно з крадіями (5,7). Це означає, що у них виявляється залежність від інших людей і схильність підкорятися чужій думці. Такі особи частіше орієнтовані на групу та підвладні їй, тому не дивно, що вони об'єднуються для вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів.

Низький показник *витримки* (2,3) у корисливих вбивць вказує на їхню емоційну неврівноваженість та схильність до імпульсивних реакцій, чого не скажеш про крадіїв (6,6). Це узгоджується із низьким значенням показника їхньої *уважності* (6,1). Під впливом емоцій корисливі вбивці не надто вдаються у деталі під час вчинення злочину. У свою чергу для крадіїв уважність є практично найголовнішою рисою, яка гарантує успішність злочинного посягання. Тому за цим параметром показники контрольної групи гранично вищі (7,8), ніж у основної.

Ще однією рисою, за якою між групами встановлено достовірні відмінності, є *наполегливість*. У корисливих вбивць за цим показником порівняно з іншими встановлено найвищий бал – 6,1. Вони, розраховуючи на фізичну перевагу над жертвою та раптовість посягання, демонструють високий рівень наполегливості у досягненні поставленої мети. Отримані результати підтверджують наше припущення, що більшість корисливих вбивць, проникаючи у житло з метою заволодіння майном насильницьким шляхом, психологічно були готові до позбавлення життя потерпілого.

Отже, результати тестування вольових якостей дозволяють дійти таких висновків. Вольова регуляція у корисливих вбивць перебуває на низькому рівні. Це особи, які характеризуються імпульсивністю, неврівноваженістю та низьким рівнем самоконтролю. Покладаючись на перевагу у фізичній силі та спонтанність нападу, вони задовольняють свої корисливі спонукання насильницьким шляхом. Зокрема, шляхом позбавленням життя потерпілого, до чого, як виявляється, вони психологічно та потенційно готові.

Низький рівень вольової регуляції у корисливих вбивць обумовлює їхню *схильність до афективної поведінки*. Афективна поведінка в сучасній психологічній літературі розуміється, як дії людини під впливом емоцій. Схильність до афективної поведінки у корисливих вбивць нами досліджувалася за допомогою психологічної методики В. В. Бойко. За результатами тестування, викладеними у табл. 3, афективність, як риса характеру, притаманна респондентам обох досліджуваних груп.

Таблиця 3

**Розподіл результатів тестування схильності до афективної поведінки
(В. В. Бойко)**

<i>Рівень афективності</i>		<i>Основна група (корисливі вбивці), %</i>	<i>Контрольна група (крадії), %</i>	<i>P</i>
1	Високий	62	25	0,01
2	Середній	20	35	–
3	Низький	17	40	0,05

Згідно із наведеними даними, достовірно високий рівень афективності виявлено у осіб, що вчинили умисні вбивства з корисливих мотивів ($p < 0,01$). Тобто, у них наявний «афект неадекватності», як форми афективної поведінки, що виникла на ґрунті незадоволення значущих для них потреб та завищеному рівні їх життєвих домагань. Нарікання на існуючу соціальну несправедливість, бажання «взяти своє тут і зараз» часто зумовлюють їх злочинну поведінку. Натомість у групі досліджених злочинців, які вчинили кра-

діжки, рівень афективності достовірно нижчий ($p < 0,05$), що є свідченням їх поміркованості, вираженості та самовиправдовування.

Висновки. Досліджуючи ціннісно-нормативну сферу осіб, що вчинили умисні вбивства з корисливих мотивів, ми дійшли наступних висновків. На підставі емпіричних досліджень нами встановлено достовірні відмінності у психологічних рисах осіб, які вчиняють умисні вбивства з корисливих мотивів та крадіїв. Виявлені деформації ціннісно-нормативної та емоційно-вольової сфер корисливих вбивць зумовлюють вибір насильницького способу заволодіння майном. Низький рівень таких вольових якостей, як самостійність, витримка та уважність, багато в чому пояснює прагнення злочинців об'єднуватися у злочинні групи для досягнення спільної корисливої мети.

Список літератури:

1. Кримінологія : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2014. – 440 с.
2. Ратинов А. Р. Опыт изучения правовых установок и ориентаций преступников / А. Р. Ратинов, Г. Х. Ефремова, В. В. Зудин // Психологическое изучение личности преступника (методы исследования) : сб. науч. тр. ; отв. ред. А. Р. Ратинов. – Москва : ВИПП, 1976. – С. 153–175.
3. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія / Б. М. Головкін. – Харків : Право, 2011. – 432 с.
4. Коновалова В. Е. Убийство: искусство расследования : монография / В. Е. Коновалова. – Харьков : Факт, 2001. – 311 с.
5. Андреева Г. М. Социальная психология : учеб. для высш. учеб. завед. / Г. М. Андреева. – Москва : Аспект Пресс, 2001. – 290 с.
6. Клейберг Ю. А. Девиантное поведение : учеб. пособие / Ю. А. Клейберг. – Москва : НОУ ВПО Моск. псих.-соц. инст. – 2008. – 304 с.
7. Бубнова С. С. Методика диагностики индивидуальной структуры ценностных ориентаций личности / С. С. Бубнова // Методы психологической диагностики. – Москва, 1994. – Вып. 2. – С. 21–43.
8. Головкін Б. М. Я-концепція особистості корисливого насильницького злочинця / Б. М. Головкін // Проблеми законності : зб. наук. пр. Нац. юрид. ун-ту. – 2010. – Вип. 107. – С. 143–153.
9. Дмитриева Ю. А. Пенитенциарная психология : учебник / Ю. А. Дмитриева, Б. Б. Казак. – Ростов н/Д : Феникс, 2007. – 681 с.
10. Чумаков М. В. Диагностика волевых свойств личности / М. В. Чумаков // Вопросы психологии. – 2006. – № 1. – С. 169–178.

References:

1. Kriminologia : pidruchnyk / V.V. Holina, B.M. Holovkin, M.Iu. Valuiska ta in. ; za red. V.V. Holiny, B.M. Holovkina. – Kh. : Pravo, 2014. – 440 s.
2. Ratinov A.R. Opyit izucheniya pravovyih ustanovok i orientatsiy prestupnikov / A.R. Ratinov, G.H. Efremova, V.V. Zudin // Psihologicheskoe izuchenie lichnosti prestupnika (Metodyi issledovaniya): sb. nauch. tr.; otv. red. A.R. Ratinov. – M. : VIPP, 1976. – S. 153–175.
3. Holovkin B.M. Koryslyva nasylnytska zlochynnist v Ukraini: fenomen, determinatsiia, zapobihannia : monohrafiia / B.M. Holovkin. – Kh. : Pravo, 2011. – 432 s.
4. Konovalova V.E. Ubyvstvo: isskustvo rassledovaniya : monografiya / V.E. Konovalova. – H. : Fakt, 2001. – 311 s.
5. Andreeva G.M. Sotsialnaya psihologiya: Ucheb. dlya vyssh. ucheb. zaved. / G.M. Andreeva. – M. : Aspekt Press, 2001. – 290 s.

6. Kleyberg Yu.A. Deviantnoe povedenie : ucheb. posobie / Yu.A. Kleyberg. – M. : NOU VPO Mosk. psih.-sots. inst. – 2008. – 304 s.
7. Bubnova S.S. Metodika diagnostiki individualnoy strukturyi tsennostnyih orientatsiy lichnosti // S.S. Bubnova / Metodyi psihologicheskoy diagnostiki. – M., 1994. – Vyip. 2. – S. 21 – 43.
8. Holovkin B.M. Ya-kontseptsiiia osobystosti koryslyvoho nasylnytskoho zlochyntsia // B.M. Holovkin / Problemy zakonnosti. – Nats. yuryd. univ-t. – 2010. – Vyp. 107. – S. 143-153.
9. Dmitrieva Yu.A. Penetentsiarnaya psihologiya : uchebnik / Yu.A. Dmitrieva, B.B. Kazak; Rostovna Donu : Feniks, 2007. – 681 s.
10. Chumakov M.V. Diagnostika volevyih svoystv lichnosti // M.V. Chumakov / Voprosyi psihologii. – 2006. – № 1 – S. 169-178.

Oberemko Yu. O., postgraduate student by correspondence, Academician Stashis Scientific and Research Institute for the Study of Crime problems, National Academy of Law Sciences, Kharkiv; e-mail: oberemko@ukr.net

ORCID 0000-0002-6948-25-17

Experience of research of valued-normative sphere of persons that accomplish felonious homicides from selfish motives

Problem setting. The valued-normative sphere of consciousness of criminal's personality is determined by views, persuasions, valued orientation, internal orientation, that altogether gives an opportunity to set reasons of the criminal behavior's origin.

Recent research and publications analysis. The deficiency of frequent researches of the mercenary killers' personality, analysis of deformations of the axiological-normative sphere of their consciousness is actual for scientists. The question of axiological-normative sphere of criminal's consciousness draw attention of many scientists, such as Yu. M. Antonyan, B. M. Golovkin, M.I. Enekeev, G.H. Efremova, K.E. Igoshev, A.R. Ratinov, O.M. Yakovlev.

Paper main body. Consideration of personality of mercenary killer showed that one of leading morally-psychological lines of such persons a mercenary orientation comes forward. The aim of the article consists in consideration of criminal group, as forms of realization of mercenary orientation and criminogenic elements of consciousness of mercenary killer. The system of the valued orientations comes forward as an index of valued-normative sphere of personality of mercenary killer. It is considered that the valued orientations are regulator that inferior behavior of man. The presence of the different systems of values in society predetermines a wide choice the man of separate from them, as during the life she becomes the participant of many social relationships with the excellent valued structures. The analysis of the system of the valued orientations of mercenary killers we carried out on the basis of results of authorial empiric research.

Investigating the psychological constituent of mercenary killers we paid attention to their emotionally-volitional features. We set that the volitional adjusting mercenary killers had at low level. It is persons that are characterized impulsiveness, mental instability and low level of self-control. Depending upon advantage in physical force and by spontaneity of attack, they satisfy with the mercenary motives a violent way.

Conclusions of the research. Investigating the valued-normative sphere of persons that accomplished felonious homicides from selfish motives, it is possible to come to the next conclusions. On the basis of empiric researches we are set reliable differences in the psychological lines of persons that accomplish felonious homicides from selfish motives and thieves. The educed deformations of valued-normative and emotionally-volitional spheres of mercenary killers predetermine the choice of violent method of laying hands on property. Low level of such volitional qualities as independence, self-control and attentiveness in a great deal explain aspiration of criminals to unite in criminal groups for the achievement of general mercenary aim.

Key words: mercenary killers, valued-normative sphere, valued orientations, emotionally-volitional qualities of personality, highly emotional behavior.

Надійшла до редколегії 11.09.2015 р.